

Јелена Р. БАЈОВИЋ*
Универзитет у Приштини
Филозофски факултет у Косовској Митровици

Оригинални научни рад
Примљен: 20. 11. 2024.
Прихваћен: 27. 2. 2025.

ЛЕКСЕМА *ЧАСТ* И ЊЕНИ КОНТЕКСТИ ИЗ ТРАНСЛАТОЛОШКЕ ПЕРСПЕКТИВЕ (НА МАТЕРИЈАЛУ *ШЋЕПАНА МАЛОГ* И РУСКИХ ПРЕВОДА)

У овом раду разматра се лексема *част* као интегрални део истоименог концепта, тј. језичке слике света двају словенских народа, српског и руског. С обзиром на културолошки садржај и специфичност коју у српском носи, нарочито у време настајања спева, лексема *част* ће бити анализирана и илустрована примерима с указивањем на шири контекст.

Посебно питање представља преводна семантизација лексичких, фразеолошких и синтаксичких јединица којима се контексти лексеме *част* изражавају у руским преводима В. Корнилова и О. Мраморнова. Веома важан сегмент истраживања представљају управо преводилачка решења која дају преводиоци на руски, с обзиром на временски размак између настајања спева и руских превода.

Кључне речи: Петар II Петровић-Његош, спев *Шћепан Мали*, лексема *част*, преводна семантизација.

1. Увод

1.1. Појам части представља један од основних елемената језичке слике света свакога народа.

Ако применимо класификацију Ј. Степанова, на црногорском тлу би чак могао да се сматра – културном константом. Аутор наводи да „константа в культуре – это концепт, существующий постоянно, или по крайней мере, очень долгое время. Кроме того, термину „константа” может быть придано и другое значение – „некий постоянный признак культуры”” (Степанов 2001: 84). Част се у Црној Гори апсолутно може сматрати константом јер представља концепт који постоји више векова и стална је одлика културе.

Концепт *част* не представља основну тему овог истраживања, међутим, сама лексема и руски еквиваленти морају бити размотрени у оквиру концепта, с обзиром на све богатство асоцијација и културолошку обојеност које

* jelena.bajovic@pr.ac.rs; <https://orcid.org/0009-0009-4332-3284>

изазивају како код представника јунака пева, тако и код савремених читалаца. Дакле, лексема *част* ће бити размотрена као интегрални и неодојиви део концепта и приказана уз контекстуалне занимљивости посведочене у руским преводима. Примери ће то најбоље показати.

Речник Матице српске наводи следећа значења речи **част**: **1.** скуп моралних начела којима се неко руководи у својим поступцима и осећање потребе за уважавањем моралних принципа, достојанство засновано на етичким начелима, морална исправност, поштење, честитост; **2. а.** уважавање, поштовање, почаст; **б.** добар глас који неко или нешто ужива у друштву, јавности, репутација, углед, реноме; **в.** високи службени положај, угледно, почасно звање; високо достојанство; **3.** девојачка част; **4. а.** гозба, гошћење, чашћење; гостопримство; **б.** дар, поклон у јелу, пићу или новцу који доносе званице на свадбу (РМС 2007: 1505). За основно значење везују се придев *частан* (одређени вид *часни*) и прилог *часно*.

Једну од најпознатијих дефиниција концепта дали су З. Д. Попова и И. А. Стерњин. По познатим руским представницима когнитивне лингвистике, концепт представља менталну форму која је базична јединица човековог мисаоног кода и има релативно уређену унутрашњу структуру, представља резултат спознајне (когнитивне) делатности личности и друштва и садржи комплексну, енциклопедијску информацију о предмету или појави која се у њој одражава (Попова/Стерњин 2006: 24).

У овом раду полазимо од речничке дефиниције, али ћемо се позвати и на културолошку интерпретацију Тање Милосављевић, по којој концепт *ЧАСТ* представља комплексни когнитивни конструкт, базиран на спољашњем (социјалном) принципу који подразумева спољашњу регулацију односа наметнуту од стране заједнице и унутрашњем (интимном) принципу, у оквиру којег концепт *ЧАСТ* одражава личну човекову одговорност према моралним нормама (Милосављевић 2019: 272), уз једно прецизирање: ми бисмо се пре определили за формулацију „постављену” (регулацију) уместо „наметнуту”.

1.2. Наше истраживање се заснива на поређењу Његошевог пева *Шћепан Мали* с руским преводима *Самозванец Степан Малый* Владимира Корнилова у редакцији Олге Кутасове (цитира се скраћеницом ССМ) и *Лжецарь Степан Малый* Олега Мраморнова (цитира се скраћеницом ЛСМ).

У овом раду ћемо, дакле, анализирати лексему *част* и њене концептуалне обресе посведочене у *Шћепану Малом* и руским преводима.

2. Лексема *част* у језичкој слици света на материјалу Шћепана Малог

2.0. Етимолошки речник руског језика Макса Фасмера указује на општесловенско порекло руске лексеме *честь*, о чему сведоче називи за ову лексему у осталим словенским језицима: укр. *честь*, белор. *чесць*, ст.-рус. *чьсть*, буг. *чест*, срп. *чаџт*, полј. *cześć*, чеш. *čest*, словен. *čâst*, слов. *čest*.

Лексема *честь* образована је од прасловенског *čьstь, који је етимолошки близак глаголу *чьсти* у значењу 'почитати' (поштовати, ценити) (Фасмер 1996: 350). Да лексема потиче од прасловенског инфинитива *čisti са значењем 'сматрати, ценити, мислити', потврђује и етимолошки речник српског језика П. Скока у којем се наводи да лексема *часть* представља свесловенски апстрактум из прасловенског доба, изведеницу од одговарајућег поствербала (Скок 1971: 298).

Речник руског језика у редакцији А. П. Јевгењеве наводи следећа значења речи **честь**, изузетно богато их илуструјући примерима и фразеолошким јединицама: **1.** Совокупность высших морально-этических принципов личности; **2.** Почет, уважение; **3.** *устар.* Высокое звание, должность, чин; почесть; **4.** То, что дает право на почет, уважение, признание, является почетным; **5.** О том, кем или чем гордятся, кому или чему отдают дань уважения, восхищения и т. п. (РРЈ IV 1984: 672–673).

Енциклопедијска дефиниција је друкчија од речничке јер се у њој не описује толико реч колико појам с историјског и географског аспекта. Тако и енциклопедијски речник намењен педагозима објављен под насловом *Основы духовной культуры* даје врло занимљиво тумачење појма *часть*. Дакле, према овом речнику, *часть* представља сопствено и јавно мишљење о себи, својим заслугама и врлинама. *Часть* је облик моралне оцене комплетног човековог живота. То је оно што чини човекову суштину и зависи од њега, али се одређује и оцењује превасходно са стране. То је оно што се у народу зове добар углед и добар глас. *Часть* је савест, поштовање себе које се манифестује кроз тежњу да се сопствени живот и поступци приближе идеалу, уздигну до заповести божијих. *Часть* и њена одбрана представљају начин испољавања и чувања достојанства. Частан човек тешко доживљава увреду, понижавање, оптужбе о непоштењу, лажи и другим злонамерностима. Ценом живота ће се бранити од наведених неправедних оптужби. Појам *части* за човека представља јак стимуланс моралног усавршавања и духовног раста. Појам *части* има културно-историјски карактер: постоји мушка и женска *часть*, професионална *часть*, *часть* установе, укључујући школу. Конкретни садржај онога што се чува као *часть* зависи од вредносних смерница и оријентира које владају у друштву (уп. Безрукова 2000: 853). – Све наведено се у доброј мери односи и на примере посведочене у Његошевом језику.

2.1. Његош је у *Шћепану Малом* лексему *часть* употребио пет пута, а једном њен хомоним, који је заправо русизам (мн.) *части*, у значењу 'делови', други пут је она у руском изворном уобличењу *честь*.¹ Дакле, у раду ће бити анализирано шест репрезентативних и упечатљивих примера насловне лексеме (укључујући наведени русизам *честь*).

¹ У српском језику појавио се израз с хендиадисом *Свака му/јој часть и честь!*, али је он очито књишког порекла.

Шћепан се на самом почетку пева обраћа народу:

Поздрављам те витешки народе,
права дико рода славенскога,
огледало борбе нечувене,
пречишћена искро вјековима,
мучениче и жѣртво слободе,
прогнаниче за част од тиранѧ!
[ШМ 189–194].

Као што видимо, лексема *част* се наводи у контексту најзначајнијих елемената и цивилизацијских основа постојања једнога народа: *витешки народ, род славенски, борба за слободу*.

Корнилов у преводу задржава предлошко-падежну везу за *честь* саображену са трпним партиципом *гонимый* у генитиву јединице (код Његоша је конструкција са именицом истог корена – *прогнанник*):

Приветствую тебя, народ-витель,
гордость всего рода славянского,
зерцало невиданных подвигов,
искру, веками очищенную,
мученика и жертву вольности,
за честь гонимого тиранами.
[ССМ с. 167].

У преводу анализираних стихова веома је занимљива и употреба наглашено архаичне именице *зерцало* (у савременом руском језику је уобичајен облик *зеркало*). У Речнику Срезњевског посведочен је само први наведени, дакле архаичнији облик, са различитим граfiјским варијантама (употреба танког јера): зрьцало = зьрцало = зрыцало = зерцало 'speculum, зеркало' са примерима из првих споменика писмености – Свјатослављевог Изборника 1073. године и записа у летописима из XI века (Срезњевски 1989: стубац 1012). Владимир Даљ у свом Речнику наводи да се именица *зерцало* употребљава фигуративно, пренесено (Даљ 1998: стубац 1699), значајно је мање заступљена у језику друге половине XIX века од именице *зеркало* која поседује цели низ изведених речи (Даљ 1998: ступци 1697–1698). Исти облик *зерцало* (уз савремени *зеркало*), наводи и четворотомни Речник руског језика у редакцији А. П. Јевгењеве и даје више значења изведена, проистекла из специфичног изгледа и асоцијација које огледало носи (РРЈ I 1981: 610).

У другом преводу разматрани фрагмент Његошевог текста такође је поетски пренет на савремени руски језик: он почиње конструкцијом *здравия желаю*, војничким поздравом, дакле Шћепан се обраћа јуначком ратничком народу Црне Горе и у руском не користи лексему *честь* него уводи придев *подлый* у множини:

Здравия желаю, народ-витель,
знай, тобой гордится все славянство,
в твои подвиги оно глядится,

искра ты, очищена веками,
жертва ты и мученик свободы,
подлыми тиранами гонимой.
[ЛСМ с. 41].

2.2. У језичкој слици света српскога народа, посебно Црне Горе и посебно у време настајања пева, врло је значајан израз *част* и *брука* употпуњен констатацијом да они *живе до вијека*, јер *част* и њен антипод – *брука*, представљају управо облик моралне оцјене комплетног човековог живота.

У наредним стиховима оба преводиоца за превод лексеме *част* у руском користе именице истог корена, међутим, занимљивији је превод Његошеве предлошко-падежне везе *без муке* у значењу 'док се не потрудиш, док не пребродиш тешкоће':

сва́к је ро́ђен да по једном умре –
ча́ст и бру́ка живе до вије́ка,
без **му́кѐ** је ју́наковѐт ла́ко,
ма под круно́м од ђлова – те́шко.
[ШМ 603–606].

Преводиоци нису „ухватили” смисао српског изрази и превели су га множинским облицима девербатива *мучение* и *страдание*:

Всяк рождѐн, чтоб умереть однажды,
только честь да позор живут вечно!
Без **мучений** легко быть героем,
Погеройствуй, когда свищут пули.
[ССМ с. 182].

Всяк рожден, чтоб умереть однажды,
вечны только слава и бесчестье!
Без **страданий** быть героем просто,
под короной и под пулей – трудно.
[ЛСМ с. 64].

2.3. Транслатолошки је занимљив и следећи пример. Навели смо да је једно од значења лексеме *част* у српском (за разлику од руског) 'гозба, гошћење, чашћење; гостопримство; дар, поклон у јелу, пићу или новцу који доносе званице на свадбу' (РМС 2007: 1505); од именице *част* у том значењу изведени су глаголи *частити/почастити*. О томе је писала Стана Ристић: „Концепт *част* као нешто конкретно чиме се указује част, развио се на основу метонимијског преношења апстрактног значења вредновања на пропратне поступке и предмете који су често допуњавали церемонијал указивања *части*” (Ристић 2015: 158). У *Шћепану Малом* ова нијанса значења представљена је у стиховима:

ми смо вјешти турскијем гостима –
што их више к нама на́ ча́ст дође,
гостимо их свагда поштеније,
[ШМ 722–724].

Преводиоци успешно поетски преносе на руски наведени сегмент текста задржавајући именицу *гост* у множини:

мы с турецкими гостями сладим;
чем их больше, тем сладим искусней,
тем радушнее гостей приветим,
[ССМ с. 186].

сладим мы с турецкими гостями:
пусть приходят к нам на угощение,
завсегда гостям почтение наше,
[ЛСМ с. 70].

Као што видимо, уз лексему *гост* Корнилов користи глагол *сладить* у два суседна стиха, док се Мраморнов одлучује за свој омиљени преводилачки поступак више пута посведочен у преводу *Луче микрокозма* – употребу код именица народског суфикса *-ье* уместо књижевног *-ие*, најчешће уобличен из силабичких разлога.

Овде ћемо напоменути да је у руском лексема *гост* на почетку историјског периода имала значење 'трговац, из других места и земаља'. Позната је фраза Владимира Мономаха забележена у Лаврентијевском летопису у којој позива своје синове да поштују госте (трговце), јер они преносе добру или лошу славу о местима где бораве.

У раду посвећеном концепту гостопримство у српској фразеологији и паремиологији Драгана Мршевић Радовић наводи да су, према Шредеру, први *гости* били заправо *трговци*, а успостављани контакти нека врста размене добара, праћена склапањем савеза између дошљака (госта) и домаћина; као и то да је једно од застарелих значења лексеме *гост* у српском и у другим словенским језицима – *страни трговац*, како су се, као што је познато, називали дубровачки трговци у српским земљама (Мршевић Радовић 2012: 91–92).

Међутим, у *Речнику српског језика* Матице српске наведена значења нису забележена (РСМ 2007: 215).

2.4. Игуман Теодосија Мркојевић користи именицу *част* у две суседне реплике. У првој је посведочен израз *љубити част* (у српском је глагол у значењу 'волети' архаизам, а Његош га употребљава и под руским утицајем; види значење **3. в.** у *Речнику Његошева језика*):

Све су силе мртве и нйштāве
за онога који прāво мисли
те част љуби више него главу.
[ШМ 1189–1191].

Наведени пример недвосмислено сведочи о томе да је част важна колико и сам живот, тј. да је губљење части теже и од губљења самога живота. Не постоји ништа што би могло поколебати онога ко сматра да се налази на страни правде.

Преводиоци и у овом случају успешно преносе Његошеву мисао из последњег наведеног стиха, с тим што код њих именицу *честь* прати заменица

(ак.) *свою*, којој опонира именица (ген.) *жизни*, а повезују их глаголи *ценить* односно *ставить*:

мала и мертва сила любая
перед теми, кто мыслит праведно
и честь свою ценит выше жизни.
[ССМ с. 207].

всяка сила ничего не значит
перед тем, кто здраво размышляет
и свою честь выше жизни ставит.
[ЛСМ с. 99].

2.5. И у даљем тексту, у својој наредној реплици, игуман храбро одговара турском великодостојнику на високој функцији у Отоманском царству, беглер-бегу првом. То јест, понаша се у складу са својим монашким ставовима и смирењем, а тако се и изражава – директно и сигурно:

Па ко има части њ образа
би л то мога икад захт'јевати
од народа једног слободнога?
[ШМ 1197–1199].

Микроконцепт ОБРАЗ као стабилни одраз вишевековне српске менталности у Црној Гори (а и у другим крајевима) представља велики транслатолошки изазов.

Израз који користи Теодосија Мркојевић (ген.) *части и образа* изразито је културолошки обојен и веома га је тешко превести на стране језике – губи се оригинална сликовитост и емоције које изазива код носилаца српског језика, не само у Црној Гори.

Превод овог примера занимљив је јер је хендиадис лишио Корнилова могућности да за другу компоненту употреби лексему *честь*, па се он у овом случају одлучио за *имя* – име и јесте најуже повезано са човеком чашћу и образом, име носи оно што је човек стекао за живота (а често га и Његош користи):

Кто дорожит честью и именем,
может ли такое потребовать
от народа независимого?
[ССМ с. 207].

Карактеристика преводилачког стила Олега Мраморнова јесте честа измена редоследа стихова у односу на Његошев оригинал (анализирана је у више радова: Бајовић/Стојковић 2024а; Бајовић/Стојковић 2024б; Бајовић/Стојиљковић/Јовановић 2023), а посведочена је и у следећим стиховима где је први наведени Његошев стих у преводу трећи:

Ты свое достоинство имеешь,
отчего же наш народ свободный
своей честью поступиться должен?
[ЛСМ с. 99].

2.6. Осим самосталне употребе лексеме *образ*, Његош у спеву по два пута користи фразеологизме – *образ оцрнити* и *плунути на образ*, који су разматрани у реферату изложеном на Научном скупу слависта у Вукове дане (Бајовић 2022: 316–317). Овде ћемо их такође укључити у разматрање и то у вези са специфичним руским преводом.

Сасвим је јасно да је овај појам веома тешко пренети на страни језик, па и разумети чак и на ширем српском говорном подручју ван Црне Горе. Анализирајући фразеологију *Горског вијенца*, А. Пејановић (2010: 142) констатује да идиоми с компонентом *образ* немају фразеолошке еквиваленте у руском језику, па су их преводиоци преносили описно нефразеолошким средствима, понекад прилично слободно, удаљавајући се од оригинала, чиме су доприносили културолошком померању превода у односу на изворник. Корнилов је, међутим, у *Шћепану Малом* нашао више преводилачких решења која се, с обзиром на културолошку тежину и мноштво асоцијација које *образ* носи у Црној Гори, могу сматрати успешним и прилагођеним стиху на руском језику; притом преводилац нуди решења у зависности од контекста (Бајовић 2022: 316).

С обзиром на то да у руском језику постоји лексема *честь*, која се у својим основним контурама семантички подудара са српским *част* (а у Црној Гори је најфреквентнији хендиадис *част и образ*), преводилац се, у случајевима када је то било могуће, одлучује управо за ту лексему:

ал јој образ оцрнит не мога? [ШМ 400],

но чести ее не опозорил? [ССМ, с. 174].

Други преводилац на руски, Олег Мраморнов, даје необично преводилачко решење – задржава Његошеву лексему *образ*, а необично је то што у руском наведена именица има више блиских значења – 'спољашњост, изглед; (обично у мн.) оно што се замишља, представља; лик (у уметничким делима), поетски лик' итд. (РРЈ II 1983: 559–560); у другом значењу је 'икона' (РРЈ II 1983: 559–560), међутим, не поседује изворно значење које у српском има, као ни културолошку дубину асоцијација:

растоптать пытаясь еѳ образ? [ЛСМ с. 53]

2.7. У контексту именице *част* и перцепције света из православне перспективе наводимо и следеће стихове попа Андрије Ђурашковића који садрже Његошев неологизам, контекстуалну полусраслицу *чест-поштење*, с првом компонентом у руском уобличењу – *чест*:

Ћпрѧв човјек онда и погине
чѳст-поштѳње када му се узме.
[ШМ 3233–3234].

Појам *поштење* је веома заступљен у српском културолошком коду и представља синоним за именицу *част*, а то је 'честитост, морална исправност'; Његош га управо тако и наводи.

Преводи на руски веома су занимљиви јер су оба преводиоца именицу *поштење* помешали са именицом *поштовање* јер *указати коме част (честь)* и значи 'указати коме поштовање'), па су је неправилно на руски превели као *уважење*. Поштовање је других према нама, док је поштење у самом човеку. Не нарушава се логика мисли да човек погине кад изгуби себе, а не оно што други о њему мисле.

хотя человек и погибает,
когда теряет честь и уважение!
[ССМ с. 291]

Правда, это человеку худо,
коль лишится чести, уваженья;
[ЛСМ с. 221].

3. Закључак

3.1. Анализа лексеме, а онда и концепта *ЧАСТ* на грађи Његошевог спева *Шћепан Мали*, илустрован директним лексичким потврдама и упоређен с руским преводима В. Корнилова и О. Мраморнова, показала је да *част*, *поштење* и достојанство представљају фундамент живота за већину јунака спева.

Концепт *ЧАСТ* и одговарајућа лексема у руском и српском имају различита периферна значења, док се контуре основног значења подударају. У раду су размотрени основни микроконцепти посведочени у спеву и њихови преводни еквиваленти у руском. На црногорском тлу врло значајан је микроконцепт *ОБРАЗ* са свим богатством асоцијација које носи, чиме представља велики транслатолошки изазов. Одређени аспекти наведене теме разматрани су на једном од претходних скупова у Вукове дане, а овде смо навели нове, репрезентативне примере.

3.2. Анализирана грађа је показала да за превод српске лексеме *част* преводиоци најчешће користе именицу *честь*, описни или нулти превод.

Један од јунака спева, владика Сава, за однос два братска народа користи израз *веза двоје-струка*: Руси и Срби су двоструко везани – блиском сродношћу народа (припадају словенској језичкој породици) и истом религијом (припадају двома помесним православним црквама које се налазе у односу литургијског јединства).

Лексема *част* значајно је заступљена у паремиолошком фонду оба анализирана језика, међутим, сам концепт значајнији је за српску језичку слику света и разноврснији су примери којима се он изражава.

Извори

ЛСМ: *Лжецарь Степан Малый*. Драма в переводе Олега Мраморнова. Москва: Спасское дело, 2019.

ССМ: *Самозванец Степан Малый*. Перевод В. Корнилова. – У књ.: Петр Негош, *Горный венец*. *Самозванец Степан Малый*. Перевод с сербско-

хорватског под редакцијом О. Кутасовой. Москва: «Художественна литература», 1988.

ШМ: *Шћепан Мали*. – У књ.: Петар II Петровић-Његош, *Луча микрокозма. Горски вијенац. Шћепан Мали. Ноћ скупља вијека*. Основно издање. Ортографија и ортоепија. Редакција и коментар Радмило Маројевић, Подгорица: ЦИД, 2021. Види и: Његош 2020.

ЛИТЕРАТУРА

Бајовић 2022: Јелена Бајовић, Етнокултурни концепти на релацији „своје : туђе” у језичкој слици света на грађи Његошевог Шћепана Малог и руских превода, *Научни састанак слависта у Вукове дане*, 51/1, 313–325.

Бајовић/Стоилковић/Јовановић 2023: Јелена Бајовић, Василије Стоилковић, Јелена Јовановић, Узречице као транслатолошки изазов (на грађи Његошевог пева Шћепан Мали и руских превода, *Зборник радова Филозофског факултета*, LIII (2), Косовска Митровица, 67–80.

Бајовић/Стојковић 2024а: Јелена Бајовић, Сузана Стојковић, Преводилачки поступак Олега Мраморнова у руском преводу Његошеве *Луче микрокозма: Архаизми и неологизми*, *Српска баштина*, година IX, 2, Никшић, 113–120.

Бајовић/Стојковић 2024б: Јелена Бајовић, Сузана Стојковић, Преводилачки поступак Олега Мраморнова у *Лучи микрокозма: инверзија и трансформација*, *Зборник радова Филозофског факултета*, Косовска Митровица, LIV (4), 15–30.

Даль 1998: Владимир Даль, *Толковый словарь живого великорусского языка в четырех томах*, репринтное воспроизведение издания 1903–1909 гг., осуществленного под редакцией профессора И. А. Бодуэна де Куртенэ. Москва: Терра – Книжный клуб.

Милосављевић 2019: Тања Милосављевић, Вербализација концепта част на језичкој слици света Куча, *Српско језичко и књижевност насљеђе на простору данашње Црне Горе. Српски језик и књижевност данас*, Зборник радова са Другог међународног научног скупа одржаног у Подгорици 26–28. маја 2017, године. Уредник Јелица Стојановић, Подгорица – Нови Сад – Бања Лука: Матица српска.

Мршевић Радовић 2012: Драгана Мршевић Радовић, Концепт гостопримство у српској фразеологији и паремиологији, *Семинар српског језика, књижевности и културе: Предавања I*, Филолошки факултет, МСЦ, Београд, 91–100.

Његош 2020: Петар II Петровић-Његош, *Шћепан Мали*, Критичко издање. Текстологија, Редакција и коментар Радмило Маројевић, Подгорица: ЦИД – Цетиње: Народни музеј Црне Горе.

Безрукова 2000: В. С. Безрукова, *Основы духовной культуры (энциклопедический словарь педагога)*, Екатеринбург.

- Пејановић 2010:** Ана Пејановић, *Фразеологија Горског вијенца*, Подгорица: Црногорска академија наука и умјетности.
- Попова/Стерњин 2006:** З. Д. Попова, И. А. Стерњин, *Семантико-когнитивни анализ языка*, Воронеж: Истоки.
- Ристић 2015:** Стана Ристић, *Граматички и когнитивни аспекти лексичког значења*, Београд: Институт за српски језик САНУ.
- РМС 2007:** Речник српскога језика, Нови Сад: Матица српска.
- РРЈ I 1981:** *Словарь русского языка в четырех томах*, т. I. Москва: Русский язык.
- РРЈ II 1983:** *Словарь русского языка в четырех томах*, т. II. Москва: Русский язык.
- РРЈ IV 1984:** *Словарь русского языка в четырех томах*, т. IV. Москва: Русский язык.
- Скок 1971:** Petar Skok, *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, knj. prva, Zagreb: Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti.
- Срезневски 1989:** И. И. Срезневский, *Словарь древнерусского языка*, Репринтное издание. Т. III, части 1 и 2, Москва: Книга.
- Степанов 2001:** Ю. С. Степанов, *Константы: Словарь русской культуры*, Москва: Академический проект.
- Фасмер 1996:** *Этимологический словарь русского языка в четырех томах*, т. IV, Санкт-Петербург: Издательство „Азбука”, Издательский центр „Терра”.

Е. Р. Байович

ЛЕКСЕМА *ЧЕСТЬ* И ЕЕ КОНТЕКСТЫ В ТРАНСЛАТОЛОГИЧЕСКОЙ
ПЕРСПЕКТИВЕ (НА МАТЕРИАЛЕ ПОЭМЫ *СТЕПАН МАЛЫЙ* ПЕТРА
НЕГОША И РУССКИХ ПЕРЕВОДОВ)

Резюме

В настоящей работе рассматривается лексема *честь* как неотъемлемая часть одноименного концепта, т.е. языковой картины мира двух славянских народов – русского и сербского. Учитывая культурологическое содержание и специфику, засвидетельствованную в сербском языке, особенно во времена создания поэмы, лексема *честь* исследуется и иллюстрируется примерами в более широком контексте.

Также приводятся переводные эквиваленты лексических и фразеологических единиц, использованных для выражения данной лексики и переводных контекстов в русских переводах В. Корнилова и О. Мраморнова. Очень важной частью исследования являются именно переводческие решения, предлагаемые переводчиками на русский язык, т.к. поэма написана в середине XIX века, а переводы вышли в наше время.

Что касается второго аспекта исследования, рассмотрены не все представленные в поэме Негоша контексты, а только те, которые выявляют специфику в способе подачи языковых единиц и сегментов с доминирующим культурным компонентом в русском языке.

Ключевые слова: Петр Негош, поэма «Самозванец Степан Малый» («Лежарь Степан Малый»), лексема *честь*, переводные эквиваленты.